

Pospíšil, Ivo

Nový obor: integrovaná žánrová typologie

Opera Slavica. 1998, vol. 8, iss. 4, pp. 41-43

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116403>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

rukopisné podání, které bylo přímou předlohou stsl. překladu; mohou proto mít pro poznání překladové techniky, resp. i původního znění csl. překladu, funkci jen pomocnou. Více také bude možno říci až na základě širšího materiálu, který přinesou další svazky freiburské edice. Přejeme proto vydavatelům *Mineji*, aby jejich práce mohla pokračovat bez překážek a bez zdržení.

Radoslav Večerka

Nový obor: integrovaná žánrová typologie

Roku 1997 začal badatelský tým ve složení prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc., PhDr. Jiří Gazda, CSc., a Mgr. Jan Holzer, Dr., za podpory Vzdělávací nadace Jana Husa vytvářet nový obor, který by propojil tradiční filologii, tj. lingvistické a literárněvědné disciplíny, a sociální vědy. Na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity je tato snaha i reakcí na konkrétní institucionální změnu: vznik samostatné Fakulty sociálních studií (od 1. 1. 1998).

Návrh na založení nového oboru vychází z potřeby univerzitního studia, které by propojovalo různé oblasti na základě srovnávací typologie textů. Hlavním cílem projektu je vytvořit styčný obor srovnávací typologie uměleckých, publicistických a odborných textů, který by propojoval filologické a sociální vědy a jejichž průnik by umožnil nové pohledy jak na jazyk a literaturu, tak na jednotlivé sociální vědy.

Genologie, pojem vytvořený ve 30. letech Paulem van Tieghemem, je v tomto pojetí přehodnocen, respektive rozšířen. Není to jen nauka o literárních druzích (žánrech, genres littéraires, kinds of literature, literary genres), ale především o genotypu literárních textů různé povahy, které by spojovaly nejen světovou krásnou literaturu jako celek (Weltliteratur, littérature mondiale, universelle, world literature), ale také jiné typy textů na pomezí beletrie a vědy.

Brněnská komparatistická škola má svou tradici sahající do 30. let 20. století. Je spojována s činností Franka Wollmána a jeho žáků; tradice žánrového bádání se v rámci různých brněnských slavistických institucí na FF MU pěstuje od 70. let. V současné době je však třeba vytvořit novou disciplínu integrujícího charakteru, která by svou metodologií spojovala slovanskou, anglosaskou, románskou, germánskou a klasičtější filologii a současně vytvářela mosty k textům filozofickým, historickým, sociologickým a žurnalistickým. V tomto smyslu by nově budovaný obor mohl vytvářet most i k oborům, které se začínou pěstovat na nově vznikající fakultě sociálních věd Masarykovy univerzity. Nelze tedy uplvat jen na domácí tradici, ale je zapotřebí studovat směry pěstované zejména v anglosaské oblasti, známé jako metahistorie (mj. H. White), o níž jsem u nás psal již v 70. letech, v době, kdy z této oblasti vycházely v USA a Spojeném království první knihy. Podobné směry jako metahistorie vznikají také v jiných sociálních vědách (politologie, sociologie, psychologie), ale také ve filozofii. Podstatou tohoto pohledu je chápání vědního textu jako svébytně strukturovaného příběhu (syn-

tézou vědecké akribie a beletristické poutavosti jsou u nás například zatím dva díle Válkových Dějin Moravy). Anglosaskou „metahistory“ by bylo třeba propojit s podobným hnutím ve skandinávských zemích a s novou francouzsko-polskou manuskriptologií a konfrontovat s ruským hnutím kulturních historiků kolem periodika „Odissej“.

Projekt budování nového oboru bude založen na úzké spolupráci s institucemi v zahraničí, s nimiž má mateřské pracoviště projektu již navázané styky: jde o politologii a literární vědu na univerzitě v Bristolu, literárněvědná a politologická pracoviště na univerzitě v Bath a Birminghamu, literárněvědné pracoviště na univerzitách v Kodani, Århusu, Lundu, Řezně a Magdeburgu. Perspektivně lze také využít kontaktu na ústav teorie literatury na univerzitě ve Varšavě a v Polské akademii věd, v Rusku a na Ukrajině. Projekt budování nového oboru, který by se mohl pěstovat v rámci Kabinetu integrované žánrové typologie při Ústavu slavistiky Filozofické fakulty, kde jsou pro to vhodné odborné podmínky, tradice bádání a vědecká produkce, je naplánován na tři přípravné roky: třetím rokem by se studium nového oboru mohlo definitivně připravit nebo podle situace již otevřít.

Projekt se řeší ve dvou etapách. V první etapě, u níž se počítá s obdobím čtyř akademických semestrů (dvou let), by probíhalo studium genologie, komparatistiky, metahistorie, podobných proudů v psychologii, politologii apod. v příslušných zemích (zejména ve Velké Británii a Skandinávii). Navázání přesnější spolupráce s pracovišti, která mají k této problematice vztah, se bude realizovat prostřednictvím vzájemných návštěv a studijních a přednáškových pobytů. Výstupem první přípravné fáze projektu je vypracování rámcového studijního plánu, shromáždění vhodné studijní a vědecké literatury a zřízení příruční knihovny nového oboru, stejně jako příprava a postupné ukončení základních skript propedeutického charakteru.

Druhá etapa, s jejíž realizací se počítá v období jednoho (třetího) akademického roku, by pokrývala finální přípravné práce a otevření oboru, v němž počítáme s několika doktorandy v závislosti na zájmu a personálních možnostech zřízeného Kabinetu. Nejvhodnější forma studia je právě postgraduální nástavbové.

Klíčovým bodem projektu je napsání pilotní studie, v níž by se přihlédlo ke všem zjištěným skutečnostem různých oborů v různých zemích v návaznosti na metodologickou inspiraci uvedenou v první části tohoto návrhu. Šlo by o studii opírající se o integrovaný výzkum typologie textů z hlediska příslušných oborů: vycházíme z teze, podle níž jsou zkoumané texty umělecké, novinářské i odborné součástí srovnávacího žánrového panoramatu. Podstatnou kapitolou pilotní studie bude pojednání o generální žánrové systematice těchto textů, důležitá bude i kapitola o historii a teorii textových druhů a jejich komunikativní hodnotě, jazykových a stylistických prostředcích. Studie vyústí v koncipování nové druhové typologie textů, segmentace textů a sledování příběhové (kompozičně syžetové) struktury textů, která by vrhla nové světlo na problematiku jednotlivých oborů. Závěr studie se bude týkat již bezprostředně studijní a pedagogické aplikace, tedy toho, jak se tato zjištění promítnou do stavby studia. Tato pilotní studie se bude v průběhu projektu a v souvislosti se studijními a přednáškovými pobyty členů týmu v zahraničí a zahraničních odborníků u nás měnit a upravovat,

zejména v průběhu druhého přípravného roku tak, aby v třetím roce mohla být uzavřena pracovní semináře (snad dvoudenním), který by zatím výsledky projektu shrnul a zobecnil v přímé návaznosti na studium nového oboru.

Cílem projektu je zavedení nového předmětu (Úvod do integrované žánrové typologie) a v návaznosti na to akreditace oborové rady doktorandského studia určitého pro absolventy filologických a sociálněvědních oborů.

Integrovaná žánrová typologie je obor založený na srovnávacím studiu literárních žánrů věcné a krásné literatury. Jeho smyslem je poznávání druhové existence textu na všech úrovních od jazykové přes literární po tematickou. Mezi subdisciplínami nového oboru se objevuje například obecná genologie, obecná komparatistika, diachronní a synchronní genologie, ale také mezní disciplíny, elektronická média a metodologie integrované žánrové typologie.

Ve dnech 11.–15. května 1998 se v zasedací místnosti Filozofické fakulty MU konal první brněnský seminář na téma **Integrovaný žánrový výzkum textu**. Jde o první akci v rámci zmíněného grantového projektu **Integrovaná žánrová typologie**.

Seminář jménem děkanky FF MU prof. Jany Nechutové, která nad ním převzala záštitu, zahájil proděkan pro vědu doc. Ivan Seidl. Pak vystoupil vedoucí Katedry politologie FSS doc. Petr Fiala a zástupkyně Vzdělávací nadace Jana Husa Mgr. Ivana Hurytová.

V průběhu semináře vystoupil řešitel projektu Ivo Pospíšil s referátem, ve kterém vyložil zásady nového předmětu a oboru a nastínil třístupňové řešení projektu: dva stupně budou probíhat v rámci podpory poskytnuté Vzdělávací nadací Jana Husa (budování předmětu a oboru). Ve studijním roce 1998–99 bude mezi přednášky na FF a FSS MU zařazen Úvod do integrované žánrové typologie – hlavní význam tkví ve vnitřním, hlubinném metodologickém propojení sociálních studií a tradiční filologie ve smyslu oborové inovace. Cílem projektu je akreditace nového oboru postgraduálního doktorandského studia a vytvoření oborové rady doktorandského studia.

Spoluřešitelé Jiří Gazda a Jan Holzer se na problematiku podívali z hlediska lingvistiky, resp. politologie. Referáty zahraničních hostů Doc. dr. Roberta Portera z Univerzity v Bristolu a Prof. Dr. Reinharda Iblera z Univerzity v Magdeburgu se týkaly dvou významných okruhů: v referátu doc. Portera to byla reflexe urbánních prvků v současné ruské literatuře, v referátu prof. Iblera problém tzv. události v literatuře jako průsečíku sociálních a filologických aspektů na materiálu raných děl Vladimira Nabokova.

Během jednání se účastníci podíleli na bohaté diskusi, byli seznámeni s pracovišti, která jsou do projektu zapojena, a byli účastní studentské vědecké konference. Základní teze semináře jsou obsaženy v referátech, které budou využity jako základ připravované pilotní studie. Jsou to mimo jiné: lingvistická klasifikace textu, otázka tranzitivních žánrů, text a obraz civilizace, místo tzv. populární (masové, triviální) literatury včetně reklamy, vizualizace textu, masmédiá a elektronická média, problém textu a rétoriky a terminologický slovníček nového oboru.

Ivo Pospíšil